

Radó György

FORGÁCSOK

József Attila attilasága

1927 első felében József Attila Párizsból egy verset küld haza nővérének, Jolánnak azzal, hogy ezt szánja új kötetének bevezetőjéül. A vers első két sora:

Lucie nénémnek fénye itt
Batu kán pesti rokona

az utolsó két sor pedig:

Ó burzsoá, ó proletár!
Én, József Attila, itt vagyok!

A költő aztán változtatott a szövegen, a vers megjelent a *Nincsen apám se anyám*, majd a *Medvetánc* című kötetében, mely utóbbi számít *editio princeps*-nek vagyis még a szerző által módosított első hiteles kiadásnak.

Itt az első sorban "Lucie" helyett "Lidi" áll. Ennek oka világos: a költő korábban még elfogadta Jolán nevű nővérének előkelősködő névhasználatát, később azonban ez a "kispolgári" magatartás nem felelt meg az ő "proletár" felfogásának, és a szöveg megváltoztatását a Jolán által írt életrajzi regény szerint így indokolta: "Ha már nem vagy Jolán, akkor inkább a Lidi illik hozzád".

Bár ez is jellemző József Attila 1927. évi nézetére; minket ezúttal a második sor érdekel, melynek végleg elfogadott alakja:

Batu kán pesti rokona.

Hogy jön ide ez a "Batu kán" és összefügg-e az utolsó előtti sorral, mely a *Medvetánc* szövege szerint:

hejh burzsoá! hejh proletár!

E kérdés megválaszolása, véleményem szerint, fényt derít József Attila "attilaságára". Vagyis, mit tartott arról, hogy őt "Isten ostoráról" nevezték el.

A végülis *Bevezető* címen ismert verssel sokan foglalkoztak már: kritikusok, filológusok, életrajzírók; de tudomásom (és a *Kortársak József Attiláról*, Bp. 1987. című, három vastkos kötetes mű adatai) szerint a vers egészét tekintették – *Bálint György* 1935-ben mokány, *Villon*-os kiállításnak mondta, *Szabó Zoltán* 1938-ban a győzni kívánó fiatalember büszke kiállítását hallotta ki belőle, és így tovább –, de arra, hogy miért éppen Batu kán pesti rokonának mondja magát József Attila, tudomásom szerint egyedül *Fejtő Ferenc* figyel fel a kolozsvári Korunkban *Fülöp Ernő* álnév alatt 1935-ben megjelent részletes tanulmányában.

József Attila *Bevezető*-jét összehasonlítva Ady *Új versek* című gyűjteményének előhangjával, Fejtő-Fülöp ezt írja: "Batu-khán valószínűleg a Góg és Magóg tudatalatti, vagy tudatos perszifflázsa." Nos, ha a két vers egészének összehasonlítását és a perszifflázsi minősítést elfogadom is, azzal nem tudok egyetérteni, hogy "Batu khán" itt a "Góg és Magóg" szerepét tölti be. Ennek ugyanis nem volna semmiféle logikája.

A logikáját akkor találjuk meg, ha szemügyre vesszük, hogy verseinek kronológiájában hol a *Bevezető* helye. Nemesak mint új kötetének első darabja, "bevezeti" a külső hatásokra oly érzékeny költőnek a kommunista propaganda befolyása alatt keletkezett ama verseit, melyekben már tudatosan megjelenik a korábban csak sporádkusan (pl. a *Végül* című versben) s inkább csak verscímekben (*Ifjúmunkás, Szociálisták*) jelentkező marxista frazeológia. Lám, már itt is, a határmezsgye értékű vers fent idézett utolsóelőtti sorában: burzsoá, proletár.

Az ideológiai indíttatású névadás, amikor a magatchetetlen csecsemőt egész életére mintegy "eljegyzik" egy politikai irányzattal, különösen virágzott orosz földön, ahol a pártvezérek közül már maga *Uljanov* a lénai felkelésről választotta magának a *Lenin* nevet, *Dzsugasvili* pedig *Sztálin* lett, hogy "acélemberként" válják ismeretessé, majd a pártlelkésedés az állampolgárok tömegeire is átragadt: ismertem jámbor író, akit a *Vil* (betűszó: Vlagyimir Iljics Lenin) keresztnévre kárhóztattak szülei, és nemzetközi tudásszintű filológust, aki a még inkább árulkodó *Vladlen* keresztnévet cipelte egy életen át, sőt – *horribile dictu* – még *Melisz* (Marx–Engels–Lenin–Sztálin) is szép számmal akadt a "szovjet emberek" között. Nálunk hazafiságáról akar tanúskodni az, aki fiának az *Árpád*, *Levente* vagy *Zsolt* nevet adja, ha pedig az ugyancsak gyakori *Attila* vagy *Csaba* nevet választja, akkor nyilván nem gondol arra, hogy ezek a nevek nem a magyar östörténetre, hanem a hun mondára utalnak. Ám ez a körülmény elmosódik azáltal, hogy oly nagy tömegek viselik ezeket az ilyképp modernné lett keresztnéveket.

József Attila, szerintem, nem örül a maga "attilaságának" éppen akkor, amikor beleveti magát a munkásmozgalomba. Úgy vélem: a képzett filológus tudja, hogy a hun inkább mongol, mintsem magyar, és erre utal tréfásan a "Batu khán pesti rokona" szavakkal annak a versnek a második sorában, amelyben e sor után a prolinyomor költői képe, majd a marxista frazeológia két leplezetlen szava következik.

Bonyolult magyarázat? Dehát nem voltak-e bonyolultak a Szabad-ötletek jegyzéke szerzőjének a gondolattársításai?

És még valamit. Néhány év előtt láttunk a TV-ben egy filmet, mely József Attila életéről és haláláról szólt, néhány kitűnő részlettel. Nem tartozott a kitűnőek közé az a részlet, mely a hatéves gyerek kegyetlen megveretését mutatta be. A film szerint a parasztember, akihez a gyermekmenhely a két József-gyereket kiadta, azért verte ostorral a kisfiút, mert az ragaszkodott a nevéhez és nem akart Attila helyett Pista lenni. Itt a film hamisított. József Jolán is, meg a szemtanú Etus is megírja, hogy a "nevelőapa" az istállóba küldött kisfiút azért verte az ostorral, mert az bevizelt, s a primitív *Gombai Ferenc*, aki egyébként, Etus szerint, nem bánt rosszul a két gyerekkel, a maga ostobaságában úgy tudta, hogy a gyerekeket veréssel lehet leszoktatni a bevizelésről.

Tehát a leendő költő ellentétben a filmmel már apró gyerek korában sem ragaszkodott a maga "attilaságához".

Ma viszont... Tbilisziben a Mtaemindán, a Dávid-hegy oldalában létesített panteonban összegyűjtve együtt nyugszanak Georgia nagy költői: *Baratasvili*, *Csavcsavadze*, *Vazsa*

Psavela és mások. A művészien kifaragott sírkövek közt van egy, amelyen csak keresztnév áll: AKAKI, és mégis mindenki tudja, hogy ez a legnépszerűbb versek költőjének, *Akaki Ceregelinek* a sírja. Ha Magyarországon is volna külön költő-panteon, és ott egy sírkövön csak ennyi állna: ATTILA, nálunk is mindenki tudná, hogy ki alussza ott örök álmát. A köztudat elfogadja az ő "attilaságát".

Petőfi és Landerer

"...Hiszen minden perc nem vég s kezdet is?"
(Az ember tragédiája, XV. szín)

1848. március 15-e, a parlamentáris Magyarország történetének *kezdeté*, ugyanakkor a *vége*, lezárása volt ama reformkornak, melyben a rendi Magyarország urai a világon szinte egyedülállóan önként lemondtak előjogaikról, ezzel lehetővé téve, hogy az a rendszerváltozás, amely például Franciaországban a nyaktíló vérzőnővel járt, itt minimális áldozattal ("Lamberg szívében kés") történjék meg.

Március idusa a pont volt az *i-n*. S az ilyen legendás napok legendákat szülnek. Sokáig tartotta magát az, hogy Petőfi, mint a nap hőse, a Nemzeti Múzeum lépcsőpárkányán állva, szavalta a *Talpra magyar-t*; míg nem megtörtént a helyesbítés: hogy onnan nem Petőfi, hanem *Vasvári Pál* szólt a tömeghez.

Pontosítást igényel a 12 pont és a *Nemzeti dal* kinyomtatásának, Landerer nyomdatulajdonos szerepének színes históriája is.

Landerer Lajos, tekintélyes nyomdatulajdonos, az 1838-as árvíz idején szerzett érdemeiért Pest város díszpolgára, a Kossuth szerkesztette Pesti Hírlap kiadója *Degré Alajos* romantikus írónak köszönhetette az őt ábrázoló képet: Degré, a márciusi ifjak egyike, harmincöt évvel később úgy emlékezett vissza, hogy mialatt az utcai tüntetőket – kb. a mai Corso étterem előtt – Jókai és Vasvári szóval tartja, ő, Petőfi és Irinyi belép a nyomdába, hogy a két kéziratot kinyomtassa.

"Landerer szárazan mondta:

– Lehetetlen, nincs rajta az engedélyezés.

Összenéztünk, nem tudtuk, hogyan kell csinálni.

Landerer odasúgta:

– Foglaljanak le egy sajtót.

Irinyi József a nagy gépre rátette kezét e szókkal:

– E sajtót a nép nevében lefoglaljuk – Éles hangja bejárta a műhely minden zugát.

– Erőszaknak ellent nem állhatok – felelt Landerer.

Erre a munkások "éljen a nép!" kiáltásban törtek ki. Azonnal ott termettek a sajtó legügyesebb kezelői..."

Am az egyik közreműködő nyomdász, *Krisztián Glutsch*, így emlékezik:

"A Landerer-nyomdában dolgoztam. Stuttgartból kerültem oda és gépmeister voltam. Hát március 15-én – úgy emlékszem, minha tegnap lett volna – bejött a nyomdába Landerer úr, a gazdám, s így szól hozzám: "Hallja maga Glutsch, ma okosnak kell lennie. Tudja, a fiatalság tegnap gyűlést tartott a Pilvaxban, és elhatározták, hogy valamit kinyomtatnak. Mindjárt itt

is lesznek. Hát maga csak legyen az eszénél. Ha kevesen lesznek, hogy a nyomdaszemélyzet elbír velük, akkor ki kell verni őket. Ha sokan lesznek, isten neki, csinálják meg, amit akarnak. Csak okosan, Glutsch, okosan!" S ezzel elment az öreg. Hehehe. Aznap nem is láttuk többet. Félt az öreg.

...Egy félóra se telt bele, hogy a gazdám elment, már jött a fiatalság. Bizony azok sokan voltak, tíz nyomda embere se bírt volna velük.

Vagy tízen bejöttek a nyomdába, legelől Petőfi Sándor. Nagyon jól ismertem.

– Das lassen sie drucken!...

– Was wird das. Herr von Petőfi - kérdeztem.

– Ein Plakat!...

Ez volt a tizenkét pont, hogy mit kíván a magyar nemzet."

Landerer tehát a Degré által írt színpadias jelenetben "engedett az erőszaknak", a gépmester emlékezete szerint viszont ott sem volt. Az eltérés oka lehet az, hogy Degré nem ismerte Landerert, ezért ő és a történekről beszámoló néhány krónikás azt hihette, hogy a nyomdában intézkedő személy maga a tulajdonos. A különbség csupán Landerer személyes szerepét illeti, a történelmi lényeg a két változatban egyforma: a nyomdába benyomul egy tucatnyi lelkes fiatalember, élükön a már ismert költő, némelyiknél tán még fustély is van, az utcán ketten csillapítgatják a harsogva érkező tömeget és - megszületik a cenzurától mentes sajtó. (Ha kevesebben lettek volna, akkor a szedő nyilván ragaszkodik a cenzori engedélyhez.)

Landerer "deheroizálása" a Glutsch-féle változat? Szó sincs róla. "Félt az öreg" - az csak józanságára utal, és nem minősíti gyávanak azt az embert, aki egykor helyt állt az árvízkatasztrófában, majd vállalta a Kossuth-bankók kinyomtatását, mialatt a fronton dörögtek az ágyúk.

Trianonról Trianonban

Azt hiszem, hosszú idő után az első voltam, akinek újságcikkében (1989. március 28-án, a Magyar Nemzetben) méghozzá címként megjelent ez a szó: Trianon. Megírtam, hogy nemzedékem a békrevízióért lelkesedett, míg nem okoztak nekünk fájó csalódást ama részleges terület-visszacsatolások, melyek hazánknak löbbit ártottak, mint a trianoni béke, mivelhogy Hitler sátáni jegyét viselték magukon, aki iszonyú árat fizettetett értük. Cikkem befejezésül a Kárpát-medence földrajzi egységével kongruens gazdasági egység és a gyűlöletmentesség mellett törtem lándzsát.

Cikkemet minősíti, hogy a müncheni Süddeutsche Zeitung közölte német fordítását, és *biztos a sikere annak, amit érdemes eltulajdonítani*: a "Hazai tükkör" című tévé-műsor röviddel cikkem megjelenése után "átvette" a témát, helyenként szó szerint ismételve a szöveget. S nemcsak a nevemet, hanem még a publikáló újságot sem említették meg... Ám mindezt csak mellékesen; hiszen trianoni személyes emlékemről kívánok szólni.

1937-ben Párizs világkiállítás rendezett, a látogatóit olyan kedvezményes útiköltséggel csábította, amelyet még egy fővárosi fogalmazógyakornok zsebe is elbír. Párizs persze csoda (akkor is, ha nem tudja feledtetni Rómát) és a kötelező látnivalóhoz Versailles is hozzátartozik. A versailles-i parkvilágban pedig ott áll az a bizonyos trianoni kastély.

Körüljáróm, megcsodálom, gondolataim nyugtalanul zsonganak, amint leülök előtte egy kőpadra.

Már készültem erre a találkozásra, előveszem tintaceruzámat és vaskosan formálva a betűket, ráírom a pad sima kőlapjára:

Hic Trianon locus est, tibi summa iniuria vicit.

Nomen: omen. Trianon est, quia est tria non.

A disztichont magyarra fordítva:

Itt ez a hely Trianon, hol a fő in júria győzött.

Baljós név. Trianon: három a "nem". Tria non.

Régi emlék. A bevezetőben elmondtam, hogy a rákövetkező évek micsoda csalódásokat hoztak. De azóta is büszke vagyok rá, hogy az akkor belém égetett hármast "nem" - az otthon mindenfelé villogó "Nem, nem, soha!" milyen latin versfaragásra készítetett.

Pedig a "nomen est omen" mondás csábítása prozódiai hibára vezetett: az "omen" szó o-ja nem rövid... Dehát még a jó öreg Homérosznak is engedélyez egy kis szundítást Horatius, mert engedékenyebb, mint *Devecseri Gabi* volt, aki mikor kétnyelvű Horatiusát szerkesztette többünk közreműködésével, nem tűrt ilyen lazaságot. (Szilárd erkölcsi alapon: mert ő mindenekelőtt önmaga iránt volt szigorú. Közszájon forgott, hogy a nyomdába belopózva, egy-egy üveg borral vesztegette meg a gépnél dolgozókat, hogy a kiadó tilalma ellenére a magyar Iliásznak és Odiüsszeiának még a tördelt levonatán is hajtsák végre az ő legeslegutolsó simitásait.)

Emlékezetemben élt a kőpadra rajzolt, s tán másnap záporral lemosott vagy egy kövér fenékkal letörölt disztichon (emlegethette a *merde*-et, akin a versemmel összetintázott nadrág feszült), mikor harmadfél évtized múlva újra eljutottam, immár az én Egyetlenemmel együtt, Párizsba.

A budapesti francia nagykövetség kulturális tanácsosa, monsieur *André Padoux*, akivel összehozott Petőfi francia fogadtatásának témája, majd utóbb a Szegfű-utcai *Alliance*-ban tartott előadásom, elintézte, hogy párizsi utunk alkalmával kulturális osztályuktól belépőjegyet kapjunk a Louvre-ba és a Comédie Française *Fősvény*-előadására. (Micsoda csalódás! a modernkedő rendezésben többek közt azok a szövegi néma e-k is eltűntek, amelyeknek megőrzéséről oly híres volt a Comédie).

Az ajándék-program fénypontja a Versailles-i autókirándulás.

Amikor a kísérésünkkel minket megtisztelő minisztériumi hölgygel megállunk az egykor általam összetintaceruzázott kőpad táján, ő így szól:

- Sajnos, zárva. Nem nézhetjük meg belülről. Tán jobb is, mert önökben fájdalmas gondolatokat ébresztene a trianoni terem. Teljes joggal.

A forte raison. Teljes joggal... Azóta is motoszkál a fejemben, vajon ez a külügyi hölgy ama franciák egyike, akik rokonszenveznek a hazámmal, s voltak ilyenek azóta is, hogy I. Ferenc királyuk alig tíz évvel Mohács után lepaktált a törökkel, egészen a magyargyűlölő Clémenceau-ig és Bidault-ig, mialatt egyoldalú szerelemmel rajongtak értük olyan magyarok, mint Rákóczi és Petőfi, Ady, Radnóti és Illyés, amihez hozzáadtam én is a magam szerény obulusait. Vajon ott tartunk-e már, hogy e vonzódásunknak megszűnik az egyoldalúsága?

Kétbalkezes magyarítások

A nyelvvédelem nemes, hazafias törekvés. Egyik ágazata az úgynevezett *barbarizmusok* (idegenszerűségek) elleni küzdelem. Ismerik ezt a világnyelvek művelői is. A franciák ugyanúgy küzdenek nyelvük elangolosítása (franglais), mint az angolok a nyelvük elfranciásítása (frenghish) ellen, a németek pedig szinte fuldokolnak az elangolosító áradatban: hogy a "gyilkos" már "killer", a bolt pedig "shop" (mely utóbbi ragály már nálunk is terjed).

Vannak sikerült, sőt kitünő magyarításaink. Az én Egyetlenem emlékezte szerint az ő apja, *Kormos Tivadar* geológus-paleontológus professzor kezdeményezte az "inkognitó" helyett a "rangrejtve" használatát, ami gazdagította nyelvünket, mert értjük és használjuk is mindkettőt, aminthogy a sportpályán már "lelátókról" beszélünk, de a Fradi vonatkozásában mégis "tribün" maradt a Bè-tribün...

A nyelv gazdagodása, árnyalat kifejező képessége nem kisebb nemzeti érték, mint a tisztasága. S az erőltetett, okatlan magyarítás ezt az értéket károsítja.

Ha azon az alapon, hogy idegen eredetű-e, kezdenők - divatos szóval "átvilágítani" nyelvünk szavait, akkor kiirthatnók azt is, hogy "cérna" (németül "Zwirn") és azt, hogy "asztal" (a szláv "sztol"-ból). Az ilyen végtelen példák nyilván a legelfogultabb "tisztogatót" is meggyőzik a túlzó purizmus értelmetlen és káros voltáról, ámde napjainkban is akad olyan kétbalkezes nyelvvédő, aki egy-egy meghonosodott, közérthető szót igyekszik úgy "magyarítani", hogy ezzel súlyos kárt okoz.

Hogyha a nyelvrontást büntetnék, akkor bírságot kellene kiróni arra, aki kitalálta, hogy a "reális" helyett azt mondjuk: "valós".

Elteltekintve attól, hogy a "valós" szót a matematika már lefoglalta egy bizonyos számfajta megjelölésére (vannak *valós számok* és *képzetes számok*), manapság okos-oktalan úgy próbál korszerűnek vélt magyarsággal szónokolni, hogy lépten-nyomon ezt csámcsogja: "valós".

Nincs már *reális lehetőség*, nincs *valódi nagyság*, nincs *valóságos szégyen*, nincs *összinté érzés*, nincs *igaz érv* - mindez nagy kényelmesen egyformán *valós*. Mániákus purizmussal sikerült szegényíteni, szürkíteni a mi csodálatosan gazdag árnyalatokat kifejező nyelvünket.

Várom, hogy mikor hallom a divat egy követőjétől József Attila híres sorát imígyen: "A valóst mondd, ne csak a valóst"...

Kétbalkezes magyarító találta ki azt is, hogy a meghonosodott, közérthető "polarizálás", "polarizáció" legyen ezentúl "sarkítás".

Nyelvünk gazdagságát dicséri, hogy három, egymáshoz bár közel álló, de mégis egymástól különböző fogalomra három különböző szavunk áll rendelkezésünkre: "sark", "sarok" és "pólus". Északi *sark* - *sarokház* és mágneses *pólus*. Némi keveredés ugyan előfordul ragozaskor-képzéskor: "Északi *sarkon*" és "utcasarkon" valamint "*sarkon* fordult" egyforma, akárcsak "*sarki* róka" és "*sarki* fűszeres"; és latinos régiességében Jókai regényének címe: "Egész az Északi *pólusig*" - mindez azonban nem változtat azon a tényen, hogy három különböző fogalomra három különböző magyar szavunk van, amint ezt pontos meghatározásokkal közli *A magyar nyelv értelmező szótára*-nak ötödik kötete 1132., 1136. és 789. oldalán a "sark", "sarok" és "pólus" címszavakhoz; ez utóbbiból képzett "polarizáció"-hoz pedig a 783. oldalon. Ez a hétkötetes mű, szókincsünk törvénykönyve a "sarkít" szót is ismeri (1134. oldal), mint egy fizikai, elektrotechnikai eljárás nevét.

Igaz, ellentétben a szókincs törvénykönyvével, az újabb *Értelmező kéziszótár* a divat

uszályában minden használatos csodabogarat regisztrál, így a "sarkított" és "sarkos" szavakat is, de téved, amikor ezeket választékosnak minősíti, mert ezek bizony egy rossz divat szülöttei: az értelmetlen "sarkos" szó értelmesen magyarul: "kiélezett".

Tudom, a nyelvvédő cikk többnyire szélmalomharc. Hiába bizonyítottam be az Élet és Irodalom 1990. május 6-i számában, milyen kapitális baromság volt Rettenetes Ivánból Rettegettet csinálni, ma is fel-felbukkan a Sztálinnak szóló alányalás. Történelem-miniszterelnökünk hiába mondja hazánkat következetesen Kelet-Közép-Európának (mert az: Közép-Európa keleti része), mégis be sokszor mondják, írják így: Közép-Kelet-Európa (ami Kelet-Európa közepe: a lengyelek és oroszok közé eső Belorusszia). Mégis, habár szélmalomharc - meg kell vívni.

Tehát nem "valós", hanem *realis*, és nem "sarkított", hanem *polarizált*.

Politikusok

1. Beszélő nevek A beszélő név irodalomelméleti fogalom. Ha a szerző úgy választja meg hőse nevét, hogy azzal testi, jellembeli vagy valami egyéb tulajdonságára utaljon, akkor azt mondjuk: beszélő nevet adott neki. Szemléltetésül elég a *Csongor és Tünde* Mirigy, Balga és Ledér nevű szereplőit említenem, a modern irodalomban pedig vita tárgya, hogy a *Godot-ra várva* címszereplőjének neve "beszélő"-e vagy nem.

De mi van akkor, ha valóságos személynév látszik olyannak, mintha "beszélő" volna? Ilyesminek a felfedezésénél vigyáznunk kell, nehogy megsértsük az illetőt - különösen, ha közszerelő személyről van szó.

Vigyáztam is, hogy a sértésnek árnyéka se férjen az itt bemutatott három "beszélőnek" látszó névhez.

Az elsónél elképzelünk egy kedves, kedélyes, pirospozsgás, gombóceví cseh férfiút, aki nem is született másutt mint Pilzenben. Talán nem ilyen a külseje, nem is ott született, de a neve *Dienstbier*. Szolgálati sör. Ő a Cseh és Szlovák Köztársaság külügyminisztere, de mint-ha a *Sörgyári capriccio*-nak volna a hőse.

A román forradalmat követő kormányok egyikében a hadügyminiszter neve *Militaru* volt. Töprengtem: vajon aki a családban elsőként viselte ezt a nevet, sejtette-e, milyen posztot fog utóda betölteni? És netán a neve határozta meg pályaválasztását? Mindenesetre - stilszerű.

A legcifrább a kubai "első ember" esete. Spanyolul *fiel* (eredetileg fidel) = hűséges, és *castro* = tábor. Stimmt. Ő az, aki hű a már nem létező táborhoz, amelyben miénk volt a legvidámabb barakk.

2. Jogásznemzet vagyunk? Régen gyakran mondták, többen nyilván ma is vallják, hogy jogásznemzet vagyunk.

Hát, aki a másfél évszázad vitáit megörökítő Országgyűlési Naplókat forgatja vagy a parlamenti közvetítések során egyre-másra hallhatja az ügyvéd foglalkozású képviselőknek hol a római jog kristálytisztaságától fényes okfejtését, hol meg azt a fejfájdító csűrését-csavarását, amelyet rabulisztikának neveznek - az ezért is, azért is igazat ad annak, aki a magyart jogász-nemzetnek mondja.

Pedig, ha visszatekintünk a magyar parlamentarizmus közel másfél évszázados történetére és az országgyűlésről a kormányokra emeljük a szemünket, akkor könnyen kétségbe

vonjuk a "jogásznemzet" elnevezést.

Az 1848. április 7-én kinevezett első kormányunk vallás- és közoktatásügyi minisztere báró Eötvös József, a *Magyarország 1514-ben* című alapvető történeti mű írója volt.

1849. május 1-én Kossuth a Szemere-kormányba a tárca élére Horváth Mihályt, a *Magyarok története* szerzőjét nevezi ki.

A kiegyezéskor 1867. február 2-án a tárca élére ismét báró Eötvös József kerül, akinek eddigre már megjelent *A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra* című történelemfilozófiai műve.

Az 1871. november 14-én kinevezett vallás- és közoktatásügyi miniszter Pauller Tivadar, a hazai jogtudomány történetének írója.

Az 1872. december 5-én kinevezett kormányban ugyanez a Pauller Tivadar az igazságügyi tárca élére kerül.

1903. november 3-án a művelődéstörténész Berzeviczy Albert kap vallás- és közoktatásügyi miniszteri kinevezést.

1917. augusztus 20-tól Gratz Gusztáv, a dualizmus kora történetének írója pénzügyminiszter.

1918. október 31-től Jászai Oszkár neves szociológus-történész a nemzetiségi ügyeket intéző tárcanélküli miniszter.

Az 1919. augusztus 7-től működő hivatalnok-kormányban a vallás- és közoktatásügyeket Imre Sándor neveléstörténész intézi.

1932. október 1-től Homán Bálint, az átfogó magyar történelem társszerzője áll a vallás- és közoktatásügyi tárca élén.

Az 1944. december 22-én Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormány népjóléti minisztere Molnár Erik, a magyar őskor és középkor kutatója, 1947. szeptember 24-től ő a külügyminiszter.

1982-ben Kőpeczi Béla történész, az utóbb megjelent háromkötetes *Erdély történeté*-nek szerzője, 1989-ben pedig Glaz Ferenc, a történettudományok doktora kerül a művelődésügyi tárca élére, s hogy a rendszerváltozást követő kormányban 1991-től kik a hivatásos történész miniszterek és államtitkárok, azokat név szerint azért nem sorolom fel, mert már a jelenbe érkezünk és mert annyian vannak.

Hát jogásznemzet vagyunk-e, nem inkább történésznemzet?